

UNDERVISNINGS- GUIDE I UPPHOVSRÄTTSS- KOMPETENS FÖR LÄRARE

Merja Kauppinen

KOPIOSTO
UPPHOVSRÄTTSSORGANISATION

KOPIOSTO
UPPHOVSRÄTTSGRANSNING

© Kopiosto rf 2017

Text: Merja Kauppinen

Illustrering: Tarja Petrell / JCO Digital Oy

FÖRORD

Denna handbok är en kort introduktion till upphovsrätten för lärare och lärarstuderande. Guiden innehåller pedagogiska verktyg för undervisning om upphovsrätten. Kunskapen om upphovsrätten är alltså en del av lärarens yrkeskunskap och bör upprätthållas på samma sätt som andra professionella färdigheter.

Kopiraittila skolas material är producerat av upphovsrättsorganisationen Kopiosto rf. Materialet har framställts av experter inom pedagogik och upphovsrätt. Den pedagogiska delen av materialet för andra stadiet och lärarutbildningen har planerats av lektor *Merja Kauppinen* från institutionen för lärarutbildning på Jyväskylä universitet i en arbetsgrupp vars övriga medlemmar var lektorerna i modersmål och litteratur *Susanna Mononen* och *Mari Erho* samt upphovsrättsexperterna inspektör *Juha Kallanranta* samt licenseringschef och jurist *Kirsi Salmela*. Materialet för grundskolan har planerats och framställts av läraren i modersmål och litteratur *Arja Kangasharju*, specialbibliotekarie *Marjukka Peltonen*, klasslärare *Henna Ylihärsilä* samt *Juha Kallanranta* och *Kirsi Salmela*. Materialet har skapats i ett projekt vars ledningsgrupp består av Utbildningsstyrelsen, undervisnings- och kulturministeriet samt undervisningssektorns fackorganisation OAJ.

Välkomna till Kopiraittila!

GUIDENS INNEHÅLL:

1. Välkommen till Kopiraittila skola – presentation av materialet [s. 4](#)
2. Upphovsrätten i undervisningen som en del av multilitteracitet och lärandefärdigheter [s. 5](#)
3. Att lära ut upphovsrättskompetens [s. 9](#)
4. Att lära sig upphovsrättskompetens [s. 11](#)

Bilag: Självutvärderingsblanketten

1. VÄLKOMMEN TILL KOPIRAITTLA SKOLA – PRESENTATION AV MATERIALET

Avsikten med Kopiraittilas skolas undervisningsmaterial är att inspirera och uppmuntra lärarna och eleverna till kreativt arbete som respekterar upphovsrätten.

I Kopiraittila skolas webbtjänst (www.kopiraittila.fi) finns undervisningsmaterial om upphovsrätten för grundskolan, andra stadiets utbildningar och lärarutbildningar. I Kopiraittila skola lär man sig om upphovsrätten med hjälp av olika spelliknande och interaktiva övningar och tester.

BILD 1. Material i Kopiraittila skola

	Grundskolan	Andra stadiets utbildningar (gymnasiet och yrkesskolan)	Lärarutbildning och lärarnas fortbildning
MATERIAL	1–2 åk - Minnesspel - Hitta ©-symbolen	Upphovsrättskompetens praktik	Pedagogiska material Undervisningstips Lärarens material
	3–4 åk - Lyckohjulet	1 Kunskap om upphovsrätten - Frågesport	Upphovsrättsguide
	5–7 åk - Upphovsrättstest - Artistspelet	2 Förmåga att använda olika typer av material - Sannt eller falskt	Upphovsrättskompetens praktik 1 Kunskap om upphovsrätten - Frågesport
	8–9 åk - Upphovsrättstest - Musikaluppgift - Minnesspel om upphovsrättsorganisationerna	3 Informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet - Bingo Slutttest	2 Förmåga att använda olika typer av material - Sannt eller falskt 3 Informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet
	Lärarens material Minneslistor och anvisningar	Det studerandes egna arbetets stig Lärarens material Självstudieanvisning Minneslistor och anvisningar	- Bingo Slutttest Självstudieanvisning

Materialet delas in i fyra kategorier: material för grundskolan, som är uppdelat enligt årskurs, material för gymnasiet, material för yrkesskolor och material för lärarutbildningar. Övningarna och testerna är uppbyggda så att de går framåt stegvis, så att studerande på andra stadiet kan repetera mer grundläggande kunskaper och färdigheter med hjälp av materialet för högstudier innan de tar sig an materialet för sitt eget stadium. I kurser och övningsarbeten inom lärarutbildningen kan man använda en materialhelhet från Kopiraittila skola eller enskilda övningar och tester för att fördjupa och repetera sina kunskaper

om upphovsrätten. I lärarutbildningen är det även bra att bekanta sig med de pedagogiska idéerna i materialet för alla årskurser och utbildningsformer samt användningen av materialet. Vi uppmuntrar också lärare att uppdatera sina kunskaper om upphovsrätten genom att gå igenom materialpaketet för lärarutbildningar i tillägg till undervisningsmaterialet för det stadium där de undervisar. På så sätt kan de se till att deras egna kunskaper och färdigheter är aktuella.

Det finns eget spelliknande material för varje årskurs i grundskolan. Materialet för utbildningar för andra stadiet respektive lärarutbildningen består av tre spelliknande övningar och ett slutprov. Övningarna och materialet för andra stadiet och lärarutbildningen är utformat så att en studerande även kan avlägga ett paket på egen hand exempelvis som en del av en kurs eller som en egen, halv kurs.

Förutom de spelliknande övningarna och slutprovet innehåller materialet för andra stadiet en stig för eget arbete (BILD 5) med hjälp av vilken den studerande kan göra sina projektarbeten självständigt, men ändå under handledning. I stigen går man steg för steg igenom processen för det egna arbetet, som omfattar de kunskaper om upphovsrätten som man behöver i varje skede av arbetet. Stigen både leder och stöder den studerandes arbete med hjälp av inforutor och materiallänkar. Den gör det möjligt att avlägga olika slags uppgifter oberoende av kurs, skolämne eller tema.

2. UPPHOVSRÄTTEN I UNDERVISNINGEN SOM EN DEL AV MULTILITTERACITET OCH LÄRANDEFÄRDIGHETER

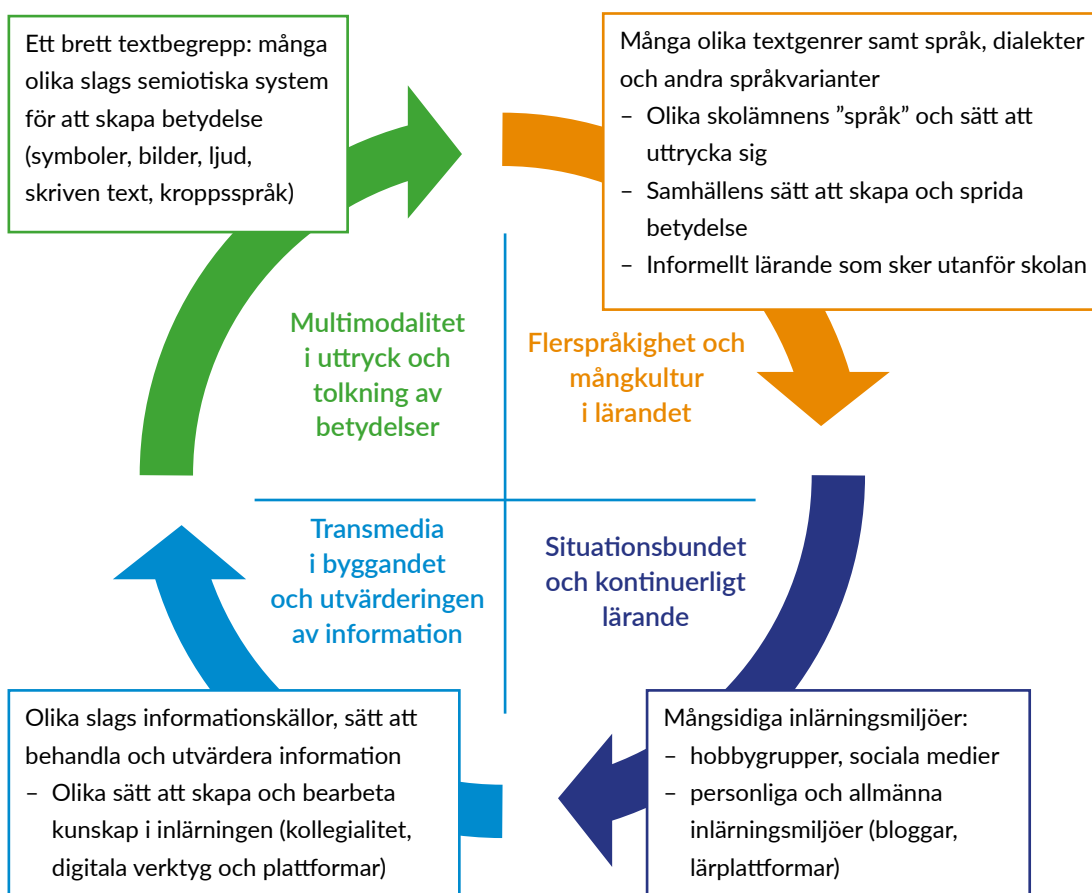
Upphovsrätten är en del av elevernas och lärarnas vardag på många olika sätt. Särskilt den digitala tekniken har fört med sig nya möjligheter att dra nytta av innehåll och olika slags verk. Å andra sidan har tekniken fört med sig verktyg och plattformar som ger privatpersoner möjlighet att inte bara ta emot och konsumera innehåll och olika slags verk utan även producera, bearbeta och dela dem. Detta har gjort produktionen av innehåll enklare och mer mångsidig, men samtidigt ökat behovet av kunskap om mekanismerna bakom produktion av information samt de etiska och juridiska aspekterna av kommunikation.

Upphovsrättskompetens måste kunna tillämpas rätt i olika situationer och den måste också uppdateras, på samma sätt som många andra färdigheter som behövs för produktion av material. Förmågorna att tolka och skapa texter, verk och annat kreativt innehåll hör till den moderna människans grundläggande färdigheter; de är verktyg för lärande i vardagen och målinriktade studier. Dessa färdigheter börjar utvecklas redan i början av skoltiden när eleven utför olika slags uppgifter. Lärarens uppgift är att föra fram vikten av upphovsrättskompetens i olika kurser och årskurser samt följa med hur elevernas eller de studerandes kompetens utvecklas. På så sätt blir upphovsrätten en naturlig del av undervisningen och studierna.

Inte bara skrivet språk utan även betydelsehelheter bestående av rörliga bilder, olika slags ljud och symboler är en sorts texter, som vi kontinuerligt tolkar och producerar i olika situationer och miljöer. Vi skapar hela tiden nya verk av sådana som redan finns; vi återanvänder och kombinerar på ett kreativt sätt olika slags färdiga texter, bilder, symboler och ljud eller delar av dem för att skapa egna texter och verk. Medvetna hänvisningar i en text till en annan text, alltså intertextualitet, är också ett sätt att skapa nya betydelser. All denna textrelaterade verksamhet och framställning av egna betydelser regleras genom upphovsrätten, som ger upphovsmannen till det ursprungliga verket rätt att förvalta och använda sitt verk samt eventuellt rätt till kompensation för resultatet av det skapande arbetet.

Enligt den pedagogik som rör moderna färdigheter för läsning, skrivning och kommunikation – multilitteracitet – växer man undan för undan in i tolkningen och användningen av olika slags texter i de sammanhang och miljöer där texterna används. På samma sätt lär man sig upphovsrättsfärdigheter bäst genom att använda dem i olika uppgifter i olika lärmiljöer, kurser och skolämnen. De nya läroplanerna (läroplanen för grundskolan från 2014, läroplanen för gymnasiet från 2015 och grunderna för yrkesinriktade grundexamen från 2015) betonar oberoende av utbildningsform temastudier, projektbase- rade studier, kreativt skapande, autentiska situationer som lärmiljö, kollaborativt läran- de samt användning av verkliga och virtuella miljöer i undervisningen. Även Kopiraittila skolas internetbaserade uppgifter bygger på dessa förnyade undervisningsmetoder.

BILD 2. Multilitteracitet i undervisningen och i lärandet

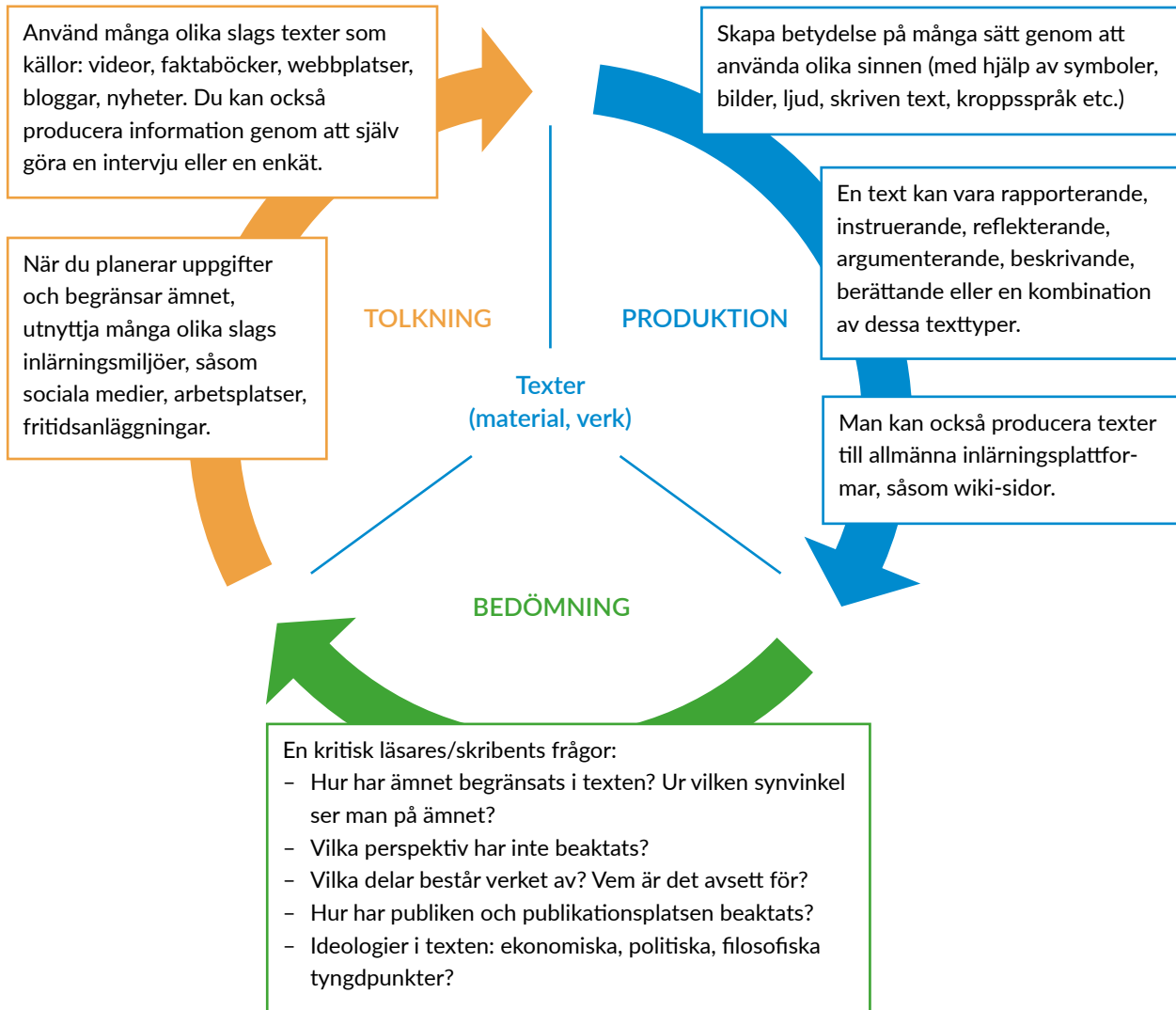

Förståelse för och förmåga att tillämpa grunderna för upphovsrätten samt respekt för upphovsrätten är en del av multilitteraciteten och hör till målen och innehållet i de nya läroplanerna för alla stadier och skolämnena. I undervisning som bygger på elevens eller den studerandes aktiva deltagande och informationssökning rekommenderas kreativt arbete som utmynnar i olika slags verk, såsom texter, bildkonstverk, videor och multimedieverk (BILD 3). I samband med det kreativa arbetet använder man olika typer av utrustning och program, övar på att använda digitala medier och lär sig använda och tolka olika källor. Denna typ av projektbaserat arbete syns i alla skolämnena och utbildningsinnehåll. Enligt de nya läroplanerna är ansvarsfull användning av verk och utrustning samt kunskap om upphovsrätten grundläggande lärandefärdigheter.

Det projekt- och fenomenbaserade lärandet ökar hela tiden, eftersom man när man talar om lärande och lärmiljöer betonar elevernas egna erfarenheter, informationssökning och tillämpning av information samt lärandefärdigheter. I takt med att internet och olika typer av teknisk utrustning har utvecklats och blivit mer tillgängliga har även lärandet blivit mer tillgängligt. Detta innebär att det är lättare än någonsin tidigare i mänsklighetens historia att utveckla sina färdigheter och skaffa information. Lärandet har gjorts oberoende av tid, plats och andra miljöfaktorer så att allt fler har tillgång till allt mångsidigare informationskällor.

Tack vare teknologin och det faktum att det har blivit så enkelt att skaffa fram information sker en stor del av inläringen utanför den formella utbildningen och människor lär sig på många andra sätt än att läsa (skol)böcker. I takt med att lärandet blir mer tillgängligt blir förmågan att sälla fram pålitlig, användbar information, sammanställa och kritiskt granska information (kritisk läskunnighet) samt tillämpa och använda information en allt viktigare del av utbildningen och livet i allmänhet. Utbildningen måste också ge de studerande verktyg för att hantera information och utveckla de färdigheter (medborgarfärdigheter) som de nya lärmiljöerna kräver. När förmågan att hantera lärandets processer är minst lika viktig som slutresultatet innebär detta förändringar i miljön för det formella lärandet, arbetsmetoderna, materialen och bedömningen av lärandet. Att leda lärandets processer blir då en central del av lärarens arbete, och detta material och dess steg för eget arbete har planerats som stöd för detta.

BILD 3. Multilitteracitet i elevens eller den studerandes egna kreativa arbete

3. ATT LÄRA UT UPPHOVSRÄTTSKOMPETENS

För kreativ användning av texter och andra verk finns både etiska och juridiska riktlinjer, vars tillämpning man behöver öva på. Läraren måste förstå och behärska upphovsrätten ur användarens, upphovsmannens och utbildarens perspektiv.

BILD 4. Lärarens tredelade roll i förhållande till upphovsrätten

1 En lärare som användaren av verk	2 En lärare som upphovsman av hen egen material	3 En lärare som utbildare av upphovsrättskompetens
Läraren använder många olika slags verk och material i sin undervisning.	Läraren producerar undervisningsmaterial som innehåller material skapat av andra, såsom bilder och text. Läraren har som upphovsman rätt att bestämma om sådant som gäller användningen av det material hen har framställt.	Läraren lärt ut upphovsrättskompetens till sina elever eller studerande oavsett på vilket stadium eller i vilket ämne hen undervisar. Läraren är också en förebild för såväl sina elever eller studerande som deras föräldrar och andra runtomkring när det gäller användningen av verk och texter i undervisningen eller som en del av eget material.

I undervisningen använder läraren texter och verk av andra – så kallat autentiskt undervisningsmaterial – samt pedagogiskt material som framställts av andra. Lärare framställer också eget undervisningsmaterial för eget eller läroanstaltens bruk. Varje lärare lär också ut upphovsrättskompetens och kunskap om hur man använder verk och är en förebild när det gäller att respektera upphovsrätten. Dessa olika roller kräver kunskap om upphovsrätten och bland annat licenslösningar för läroanstalter, förmåga att tillämpa denna kunskap i sin egen undervisning, exempelvis när man organiserar lärmiljöer och framställer undervisningsmaterial, samt pedagogiska kunskaper och förmåga att lära ut information och färdigheter som berör upphovsrätten. Upphovsrättskompetens berör inte bara mediefostran och mediefärdigheter utan är en del av undervisningen inom alla skolämnen och teman. Utrustning, teknik, tillämpningar och elektroniska plattformar utvecklas ständigt, vilket gör att även kraven på upphovsrättskompetens ökar.

Upphovsrättskompetensen måste uppdateras och det gäller inte bara kunskap om paragrafer, utan också om att bygga kunskap om etik: respekt för andras arbete, god sed och taktfullhet. Upphovsrättskompetens är på många sätt kopplad till multilitteracitet, särskilt kritisk läskunnighet och källkritik samt ändamålsenlig, visionär kommunikation som innefattar förmågan att rikta och begränsa sitt budskap samt netikett. Upphovsrätten berör inte bara det material man använder och producerar i undervisningen utan också allt annat kreativt skapande, även på fritiden. Kunskaperna om kreativt skapande befästs och blir till vanor när gränserna mellan lärandet i skolan och på fritiden suddas ut även när det gäller upphovsrätten. Målet är att befästa elevernas kunskaper och färdigheter i praktiken så att de kan dra nytta av det de lärt sig i skolan i sin vardag.

I Kopiraittilas material behandlas frågor som gäller upphovsrätten som en del av undervisningen samt informationssökningen och -hanteringen. Materialet behandlar grundläggande upphovsrättsrelaterade kunskaper och färdigheter samt ger modeller för hur man kan öva på dessa inom olika kurser och skolämnen. Samtidigt ger det lärare och lärarstuderande möjlighet att uppdatera sina egna upphovsrättsrelaterade kunskaper och färdigheter.

4. ATT LÄRA SIG UPPHOVSRÄTTSKOMPETENS

Upphovsrätsrelaterade kunskaper och färdigheter är en del av multilitteraciteten, eftersom de behövs i kreativt skapande när man 1) använder, 2) producerar och 3) delar innehåll. Processen för det kreativa skapandet följer projektarbetets olika skeden, som beskrivs i materialet om kreativt skapande (BILD 5). Modellen kan användas i vilken kurs som helst där man arbetar med olika slags projektarbeten.

BILD 5. Den studerandes eget arbetes stig

Upphovsrättskompetensen delas in i kunskap om upphovsrätten och förmåga att tillämpa denna kunskap, förmåga att använda olika slags material samt informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet enligt följande:

BILD 6. Upphovsrättskompetens

1. Kunskap om upphovsrätten	2. Förmåga att använda olika typer av material	3. Informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet
<ul style="list-style-type: none"> - upphovsrättsliga begrepp, respekt för upphovsrätten - upphovsmannaskap, verkströskel och upphovsrättskydd - "jag som upphovsman", det vill säga eget kreativt skapande - användning och delning av verk, tillståndslösningar och licenser, bearbetning av verk, moraliska rättigheter - fotografering och publicering av fotografier samt fotograferingstillstånd, integritetsskydd och skydd av heder - kränkning av upphovsrätten, straffrättsligt ansvar och påföljder - offentlighet och synlighet i sociala medier 	<ul style="list-style-type: none"> - referering och källhänvisningar - användning av bilder, musik, ljud, rörliga bilder och kombinationer av dessa i uppgifter inom undervisningen - bearbetning av bilder och verk, moraliska rättigheter - tillståndslösningar och creative commons-licens 	<ul style="list-style-type: none"> - informationssökning för skolarbeten (projektarbeten och uppsatser, olika slags presentationer, små forskningsprojekt, videor och andra multimediala framträdanden) - utvärdering av information, jämförelse av olika källor, relatering av information, källkritik - att hitta ursprunget till information, användning av så kallade andrahandskällor - olika perspektiv på en fråga eller ett fenomen och sammanställning av dessa - att dela innehåll på olika plattformar och servrar - källhänvisningar

Vilka färdigheter som är viktiga i dessa övningar varierar. I det spelliknande materialet är kunskap om upphovsrätten det viktigaste, men i de tillämpade övningarna i egen produktion utgår man från praktiska situationer och söker, tolkar och producerar material till dem. Den studerandes läsning, tolkning och produktion av material (texter, källor) är då det primära, och dessa aktiviteter varvas med information om upphovsrätten.

Upphovsrättskompetens innefattar många olika typer av kunnande: kunskap om begrepp som har att göra med upphovsrätten, förmåga att tillämpa denna kunskap i olika uppgifter och en positiv attityd: det vill säga en vilja att tillämpa sin

kunskap om upphovsrätten i sitt eget arbete och kreativa skapande. Det är med andra ord fråga om en helhet av färdigheter som innefattar en positiv attityd och vilja som viktiga delar.

Ett sätt att inkludera upphovsrättskompetensen i andra stadiets utbildningar är att dela upp den på olika kurser enligt tema (se utbildningsmaterialet för gymnasier och yrkesskolor). På så sätt har de studerande möjlighet att genom sitt eget arbete upptäcka vad upphovsrättskompetens innebär i praktiken. Det är fråga om en helhet av färdigheter som genomsyrar hela utbildningen och som man övar på och använder i olika skolämnen och lärandehelheter – inte bara när man gör presentationer och skriver avhandlingar.

När man lär ut upphovsrättsfärdigheter enligt en uppdelad modell krävs också att man när man diskuterar olika uppgifter, exempelvis videosammanställningar eller presentationer, tar upp såväl de specifika färdigheter man övat under kursen som upphovsrätten i allmänhet. Kopiraittila skolas material med sina övningsmodeller och minneslistor för projektarbeten ger goda möjligheter för detta. Inläringen görs mer effektiv med hjälp av självutvärderingsblanketten (bilagt), där bedömningen av de egna upphovsrättsfärdigheterna kan vara en naturlig del av utvärderingen av det egna arbetet och lärandet vid sidan av exempelvis en bedömning av dispositionen av innehåll och användningen av källor.

Kopiraittila skolas spelliknande material om upphovsrätten innehåller såväl praktisk problemlösning som information om grunderna för lösningarna. Det har inspirerats av körkortet: den studerande måste genomgå ett slags prov för att bevisa att hen har den erfarenhet och kunskap som krävs innan hen får sitt upphovsrättsdiplom. Provet består av olika delprestationer och som hjälp har man en samling material, såsom faktarutor om olika ämnen.

I Kopiraittila skolas material ingår även tips på hur man kan lära ut upphovsrättsfärdigheter som helheter eller i delar i samband med olika projekt och uppgifter samt anvisningar för självstudier på andra stadiet och inom lärarutbildningen. Med hjälp av anvisningarna för självstudier och Kopiraittila skolas material kan en studerande eller lärare lära sig om upphovsrätten på egen hand.

UTVÄRDERING AV DEN EGNA UPPHOVSRÄTTSKOMPETENSEN I KOPIRAITILA

Namn: .....

Kurs/grupp: .....

Med hjälp av denna blankett kan du utvärdera din upphovsrättskompetens både före och efter att du gått igenom Kopiraittila-materialet. Genom utvärderingen kan du se vad du har lärt dig av Kopiraittila-övningarna. När du har fyllt i båda delarna av utvärderingsblanketten kan du jämföra dina upphovsrättsrelaterade kunskaper, färdigheter och attityder med de kriterier som du hittar efter blanketterna, Med hjälp av kriterierna kan du se vad du redan kan när det gäller upphovsrätten och vad du behöver öva mer på.

UPPHOVSRÄTTSKOMPETENS FÖRE KOPIRAITILA-ÖVNINGARNA

Utvärdera din upphovsrättskompetens (färdigheter, kunskaper, motivation, attityd och handlingar).
Motivera din bedömning.

a. Informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet

b. Förmåga att använda material

c. Kunskap om upphovsrätten

d. Annat: exempelvis erfarenheter och observationer av sådant som berör upphovsrätten:

UPPHOVSRÄTTSKOMPETENS EFTER KOPIRAITTLA-ÖVNINGARNA

Gå igenom utvärderingen av din upphovsrättskompetens som du gjorde före Kopiraittla-övningarna. Utvärdera nu din egen kompetens (färdigheter, kunskaper, motivation, attityd och handlingar) igen. Motivera din bedömning.

a. Informationssökningskompetens och kritisk läskunnighet

b. Förmåga att använda material

c. Kunskap om upphovsrätten

d. Annat: exempelvis erfarenheter och observationer av sådant som berör upphovsrätten:

UPPHOVSRÄTTSKOMPETENS: BEDÖMNINGSKRITERIER

	A. INFORMATIONSSÖKNINGS-KOMPETENS OCH KRITISK LÄSKUNNIGHET	B. FÖRMÅGA ATT ANVÄNDA MATERIAL	C. KUNSKAP OM UPPHOVSRÄTTEN
UTMÄRKT	<p>Letar efter information i många olika slags källor och utvärderar både källorna och innehållet kritiskt.</p> <p>Ställer kritiska frågor om informationen i källorna.</p> <p>Kan göra korrekta källhänvisningar.</p> <p>Kan ta reda på ursprunget till information och undvika så kallade andrahandskällor.</p>	<p>Sammanställer och kopplar ihop information från olika källor.</p> <p>Hittar olika perspektiv på en fråga eller ett fenomen och kan sammanställa dem.</p> <p>Klarar av många olika slags arbeten, såsom avhandlingar, presentationer, videor, uppsatser.</p> <p>Kan dela innehåll på olika plattformar och servrar.</p> <p>Respekterar upphovsrätten vid användning och redigering av verk och material.</p> <p>Kan använda tillstånd och licenser vid användning av verk och delning av innehåll.</p> <p>Samplar in respons på både resultatet av det egna arbetet och själva arbetsprocessen och drar nytta av denna respons i nästa uppgift.</p>	<p>Känner till grundläggande upphovsrättsrelaterade begrepp.</p> <p>Respekterar upphovsmannens moraliska rättigheter vid användning och redigering av verk.</p> <p>Förstår sitt eget straffrättsliga ansvar och följderna av en kränkning av upphovsrätten.</p> <p>Förstår skyddet av människors integritet och heder.</p>
BRA	<p>Kan skaffa information från olika källor och åtminstone delvis utvärdera den kritiskt.</p> <p>Kan fastställa bakgrunden till en källa.</p> <p>Kan göra korrekta källhänvisningar.</p>	<p>Sammanställer information från olika källor och upptäcker olika perspektiv på en fråga eller ett fenomen.</p> <p>Gör olika slags arbeten, såsom videor, presentationer och uppsatser.</p> <p>Delar sitt arbete på olika plattformar.</p> <p>Förstår upphovsrättens betydelse vid användning av andras verk och material.</p> <p>Kan använda tillstånd och licenser vid användning av verk och delning av innehåll.</p>	<p>Känner till de mest centrala upphovsrättsrelaterade begreppen.</p> <p>Förstår upphovsrätten i vissa konkreta situationer utgående från olika licenser och publiceringsätt.</p> <p>Förstår betydelsen av upphovsmannens moraliska rättigheter vid användning och redigering av verk.</p> <p>Förstår att kränkningar av upphovsrätten eller skyddet av privatliv och heder kan ha konsekvenser.</p>
BÖR KOMPLETTERAS	<p>Letar efter information i några få slumpmässigt valda källor.</p> <p>Kan inte utvärdera källor och information kritiskt.</p> <p>Stora brister i källhänvisningarna.</p>	<p>Kan endast se en fråga ur ett enda perspektiv eller kan inte koppla ihop olika synvinklar med varandra.</p> <p>Kan inte behandla ett ämne på ett logiskt sätt.</p> <p>Gör hela tiden samma typ av arbeten.</p> <p>Delar alltid sina verk på samma plattformar.</p> <p>Kan inte skaffa eller tillämpa nödvändiga användningstillstånd eller licenser för eller på användningen av verk och material.</p>	<p>Känner bara till några få av de grundläggande upphovsrättsrelaterade begreppen.</p> <p>Förstår att upphovsrätten skyddar skapande arbete, men kan inte använda tillstånd och licenser på korrekt sätt vid användning, redigering eller delning av verk och material.</p> <p>Respekterar inte upphovsmannens moraliska rättigheter vid användning eller redigering av verk.</p> <p>Bristar i förståelsen av sitt eget straffrättsliga ansvar samt skyddet av integritet och heder.</p>

